

Sattorov K.K.¹, Turabekova D.B.²Shomirzayeva M.G.³,

*¹Ishlab chiqarish texnologiyalari fakulteti Ilmiy tadqiqot markazi direktori,
t.f.d., professor. GulDU*

²Oziq-ovqat kafedrası dotsenti, b.f.f.d., GulDU

³Oziq-ovqat kafedrası 1- bosqich magistranti, GulDU.

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida qo'llanilayotgan pedagogik yondashuvlar, ularning mazmuni va ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, o'quvchi shaxsini rivojlantirishga yo'naltirilgan interaktiv va innovatsion usullar, kompetensiyaviy hamda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarning samaradorligi ilmiy asosda yoritiladi.

Аннотация

В данной статье анализируются педагогические подходы, применяемые в современной системе образования, их содержание и значение. Также научно обосновано раскрывается эффективность интерактивных и инновационных методов, а также компетентностного и личностно-ориентированного подходов, направленных на развитие личности обучающегося.

Annotation

This article analyzes the pedagogical approaches applied in the modern education system, their content, and significance. It also scientifically highlights the effectiveness of interactive and innovative methods, as well as competency-based and learner-centered approaches aimed at developing the learner's perso

Kalit so'zlar

ta'lim, pedagogik yondashuv, innovatsiya, interaktiv usul, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiya, motivatsiya

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar asrida ta'lim tizimi tubdan o'zgarishlarga duch kelmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" asosida ta'limni zamonaviylashtirish jarayoni izchil davom etmoqda. Shu boisdan pedagogik faoliyatda yangi yondashuvlar, interaktiv usullar va innovatsion texnologiyalarni qo'llash zaruriy ehtiyojga aylandi [3,8].

Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadi - bilimni yodlash emas, balki mustaqil fikrlaydigan, kreativ, axborotni tahlil qila oladigan shaxsni tarbiyalashdan iboratdir [2]. Bunga esa faqat ilg'or pedagogik yondashuvlar orqali erishish mumkin. O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillaridan boshlab ta'lim tizimini isloh qilishga qaratilgan

muhim hujjatlar qabul qilingan bo‘lib, ular orasida “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun (2020-yil) va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” (1997-yil) alohida o‘rin tutadi. Ushbu hujjatlar mamlakatimizda uzluksiz ta‘lim tizimini yaratish, ta‘lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvlarini shakllantirish uchun asos bo‘lib xizmat qilmoqda [3,8]. Bugungi kunda ta‘lim jarayoni endi an‘anaviy yodlashga asoslangan bilim berish tizimi bilan cheklanib qolmayapti. Uning o‘rnini kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim, interfaol metodlar va innovatsion texnologiyalar egallamoqda [5,6]. Ushbu yondashuvlar o‘quvchi shaxsini markazga qo‘yadi, uning qiziqishlari, intellektual salohiyati, mustaqil fikrlash va amaliy faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirishni maqsad qilib oladi.

Shuningdek, raqamli ta‘lim, STEAM metodikasi, dual ta‘lim tizimi va masofaviy o‘qitish platformalarining joriy etilishi pedagogik jarayonni yanada samarali, shaffof va interaktiv shaklga keltirdi [4,7]. Bu esa o‘quvchilarga o‘z bilimlarini mustaqil tarzda chuqurlashtirish, o‘qituvchilarga esa o‘quv jarayonini zamonaviy texnologiyalar orqali boshqarish imkoniyatini bermoqda. Zamonaviy ta‘limning bosh maqsadi - o‘quvchini tayyor ma‘lumotni yodlab oluvchi emas, balki bilimni mustaqil izlab topuvchi, uni tahlil qiluvchi, ijodiy qo‘llay oluvchi va yangi g‘oyalar yaratuvchi shaxs sifatida tarbiyalashdan iboratdir [2,5]. Bunday natijaga esa faqat ilg‘or pedagogik yondashuvlar, innovatsion metodlar va o‘qituvchi bilan o‘quvchi o‘rtasidagi hamkorlikka asoslangan ta‘lim muhitini yaratish orqali erishish mumkin.

Shu sababli, hozirgi davrda ta‘lim tizimida pedagogik yondashuvlarning mazmuni, ularning amaliy qo‘llanilishi, samaradorligi va ta‘lim sifati bilan bog‘liq jihatlarni chuqur o‘rganish muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi [6,8].

Asosiy qism. Pedagogik yondashuv - bu ta‘lim jarayonini tashkil etish va boshqarishda o‘qituvchining ilmiy-metodik, psixologik va didaktik qarashlarini ifodalovchi tizimdir [2].

Bugungi kunda ta‘lim amaliyotida quyidagi yondashuvlar keng qo‘llanilmoqda [9]:

- Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv - o‘quvchini markazga qo‘yadi, uning individual qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlariga asoslanadi.
- Kompetensiyaviy yondashuv - bilim emas, balki o‘quvchining amaliy faoliyatda foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgan.
- Faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv - o‘quvchi o‘qish jarayonida faol ishtirok etadi, amaliy mashg‘ulotlar orqali bilimni o‘zlashtiradi.
- Axborot-kommunikatsion yondashuv (AKT) - raqamli texnologiyalar, onlayn ta‘lim platformalari, virtual laboratoriyalar va sun‘iy intellektdan foydalanishni o‘z ichiga oladi.
- Integrativ yondashuv - fanlararo bog‘liqlikni ta‘minlaydi, real hayotiy muammolarni kompleks hal qilishga o‘rgatadi.

Zamonaviy ta'limda interaktiv metodlar o'quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Ular orasida "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert", "B-B-B" jadvali, "Debat", "Keys-stadi" (case-study), "Blended learning" (aralash ta'lim), "Project-based learning" (loyihaviy ta'lim) usullari hozirda pedagoglar tomonidan keng foydalanilmoqda [9]. Bu usullar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, o'zaro fikr almashish, tahlil qilish va qaror qabul qilishda samarali foydalanib o'z ta'sirini ko'rsatmoqda [10].

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda o'quvchi faqat bilim oluvchi emas, balki o'z ta'lim faoliyatining sub'ekti sifatida namoyon bo'ladi. O'qituvchi esa yo'naltiruvchi, maslahatchi va motivator rolini bajaradi [2]. Ushbu yondashuv o'quvchilarning ichki motivatsiyasi oshadi, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvini shakllanadi, o'quvchilar qobiliyatini ro'yobga chiqaradi, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida ishonchli muloqot vujudga kelish kabi natijalarni beradi.

Kompetensiyaviy yondashuv ta'lim natijalarini nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko'nikmalar orqali baholaydi [9]. Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida har bir fan bo'yicha kompetensiyalar to'plami ishlab chiqilmoqda [1]. Misol tariqasida, umumta'lim fanlarida quyidagicha ko'nikmalar mavjud: axborot bilan ishlash, kommunikativ ko'nikma, ijtimoiy faol fuqarolik ko'nikma, milliy va umuminsoniy qadryatlarni anglash ko'nikmalari [10].

Bu yondashuv natijasida ta'lim jarayoni natijaviy, tizimli va mehnat bozoriga yo'naltirilgan bo'ladi.

Zamonaviy O'zbekiston ta'limidagi innovatsion yo'nalishlar. So'ngi yillarda O'zbekiston Respublikasidagi ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uni xalqaro standartlarga moslashtirish va raqamli transformatsiya jarayonlarini jadalashtirish yo'lida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonlarning asosiy maqsadi- ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchi va o'quvchilarning zamonaviy kompetensiyalarini shakllantirish hamda innovatsion texnologiyalarni o'quv jarayoniga joriy etishdan iboratdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-sentabrdagi "Raqamli ta'lim" konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi PQ-4805-son qarori bu borada muhim dasturilamal hujjat bo'ldi. Mazkur konsepsiya ta'lim jarayonini raqamlashtirish, elektron ta'lim resurslarini joriy etish va masofaviy o'qitish shakllarini kengaytirishga qaratilgan. Natijada, o'quvchilarga interaktiv ta'lim olish, o'qituvchilarga esa o'quv jarayonini samarali boshqarish imkoniyati yaratildi [1].

Ta'lim tizimida keng joriy etilayotgan STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) ta'limi ham zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir. Ushbu yondashuv orqali o'quvchilarda ilmiy va texnik tafakkur, amaliy muammolarni hal etish, ijodkorlik va tahliliy fikrlash ko'nikmalari rivojlanadi. STEAM metodikasi hozirda O'zbekistonning ko'plab maktab va oliy ta'lim muassasalarida sinov tariqasida tatbiq etilmoqda [4]. Bundan tashqari, mamlakatimizda dual ta'lim tizimi bosqichma-

bosqich joriy qilinmoqda. Mazkur tizim nazariy ta'lim bilan amaliy faoliyatni uzviy uyg'unlashtirishga xizmat qiladi. Talabalar o'qish jarayonida korxona yoki tashkilotlarda ishlab, amaliy ko'nikmalarni shakllantiradilar. Bu esa ularning bitiruvdan so'ng mehnat bozoriga moslashuvchanligini oshiradi [3]. Bugungi kunda masofaviy ta'lim platformalari - Moodle, EduMarket, EduPage kabi tizimlar orqali ta'lim jarayonini tashkil etish yo'lga qo'yilgan. Ushbu platformalar orqali o'quv jarayoni nazorat qilinadi, topshiriqlar baholanadi va onlayn muloqot amalga oshiriladi. Ayniqsa, pandemiya davrida bu platformalar ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etdi [6].

Yana bir muhim yangilik - o'qituvchilarning malaka oshirish tizimini raqamlashtirish jarayonidir. Bu orqali pedagog kadrlar uchun elektron platformalar (masalan, *teacher.edumarket.uz* va *uzedu.uz*) orqali onlayn kurslar tashkil etilib, ular malaka oshirishni masofadan turib amalga oshirish imkoniga ega bo'ldilar [5].

Umuman olganda, O'zbekiston ta'lim tizimidagi innovatsion yo'nalishlar - raqamli texnologiyalarni tatbiq etish, ta'limni integratsiyalash va xalqaro tajribalarni amaliyotga joriy etish orqali mamlakatning ta'lim salohiyatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Bularning barchasi raqamli iqtisodiyot sharoitida raqobatbardosh, malakali va kreativ kadrlarni tayyorlashga xizmat qilmoqda [7].

Xulosa. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar ta'lim tizimini tubdan yangilash, o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish va hayotga tayyorlashda muhim omildir. O'qituvchidan esa doimiy yangilikka intilish, ijodiy izlanish va zamonaviy texnologiyalarni egallash talab etiladi. Kelajak ta'limi- bu o'quvchining o'z fikrini erkin ifoda eta oladigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan, raqamli dunyoda faol shaxs sifatida shakllanishini ta'minlovchi ta'limdir. Kelajak ta'limi - bu inson kapitaliga asoslangan, bilim, ko'nikma va qadriyatlarni uyg'unlashtirgan tizimdir. Bunday ta'lim o'quvchiga o'z fikrini erkin ifoda etish, mustaqil qaror qabul qilish, tanqidiy va ijodiy tafakkur yuritish imkonini beradi. Shu bilan birga, raqamli dunyoda raqobatbardosh bo'lish, yangi texnologiyalarni o'zlashtirish, kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, zamonaviy pedagogik yondashuvlar ta'lim tizimining barqaror rivojlanishi, inson resurslarining intellektual salohiyatini oshirish va raqamli iqtisodiyot sharoitida raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashda hal qiluvchi omil bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov A., Xoshimov F. (2022). *Ta'limda raqamli transformatsiya va innovatsion texnologiyalar*. -Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Hasanboeva O., Yo'ldoshev J. (2021). *Pedagogika asoslari*. - Toshkent: Fan nashriyoti.

3. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. (1997). - Toshkent.
4. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. (2023). *Pedagog kadrlarning malaka oshirish tizimini raqamlashtirish loyihasi haqida axborot byulleteni*. - Toshkent.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3775-son qarori, 2018-yil 14-iyun. *“Dual ta’lim tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”*.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4805-son qarori, 2020-yil 5-sentabr. *“Raqamli ta’lim” konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”*.
7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2021). *“STEAM ta’limini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaror*. -Toshkent.
8. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. (2020). - Toshkent.
9. Saidov A. (2022). *Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar*. - Toshkent.
10. www.edu.uz - O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligining rasmiy veb-sayti.